

Summary

The paper considers the problem of identity formation Professional sports and recreational and sports-mass work. Presented methods of optimization, which are interconnected with each other, creating a single structure and ensuring the efficient process of preparing future teachers of physical culture to this activity.

Ключові слова: майбутні учителі фізичної культури, оптимізація, фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова робота.

Ключевые слова: будущие учителя физической культуры, оптимизация, физкультурно-оздоровительная и спортивно-массовая работа.

Key words: future teachers of physical training, optimization, sport and popular sports activities.

Подано до редакції 20.02.2012.

УДК 37.034

©2012

Тернопільська В.І.

ПІДГОТОВКА КУРАТОРА АКАДЕМІЧНОЇ ГРУПИ ДО ОРГАНІЗАЦІЙНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ ВНЗ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Вищий навчальний заклад на сучасному етапі розвитку українського суспільства переживає глибоку кризу, пов'язану з переходом до ринкової економіки, комерціалізацією вищої освіти, втратою ціннісних орієнтирів молоді. У цьому контексті основну увагу професорсько-викладацького складу слід з акцентувати не тільки на підвищенні професійності компетентності майбутніх фахівців, але й на особистісному зростанні студентської молоді, збагаченні їх життєвого досвіду духовно-моральними цінностями. Слід зазначити, що значну роль у цьому процесі належить куратору академічної групи, який будує свою роботу зі студентами на засадах поваги, партнерства, взаєморозуміння. Разом з тим, спостерігаються протиріччя між об'єктивно існуючими вимогами до куратора й відсутністю ефективних технологій організаційно-виховної роботи наставника академічної групи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Вивчення та аналіз ряду вітчизняних і зарубіжних досліджень свідчить, що проблему ролі та місця куратора, його діяльності в академічній групі охарактеризовано в працях В.Алфімова, Р.Абдулова, В.Базилевича, Є.Бердникової, О.Винославської, С.Гури, І.Калачова, О.Клименко, Є.Коцюби, М.Мартінової, С.Новикова, С.Романової, І.Соколової, М.Соловей та ін.

Питання організації виховної роботи в студентських групах, особливості адаптації студентів у вищих навчальних закладах обґрунтовується у роботах І.Васильєва, С.Гури, В.Демчина, К.Огієнка, С.Селевестрова, П.Щербаня та ін.

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є розкриття особливостей підготовки куратора академічної групи до виховної роботи зі студентами у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження... Інститут кураторства і наставництва відомий з часів виникнення навчальних закладів. Зокрема, одним із перших офіційних документів вищої школи стосовно кураторської роботи є Інструкція про кураторів Томського інституту, що затверджена у 1903 році імператором Миколою II. У Росії до 1917 року такі педагоги називались класними наставниками, класними дамами. Їхні права і обов'язки визначалися Статутом навчального закладу [5, с. 36].

Вища школа повернулася до куратора у 50-ті роки ХХ століття, де він став розглядатися як помічник адміністрації у роботі зі студентами і призначався в кожен академічну групу. Із розвитком демократичних тенденцій у системі вищої освіти наприкінці 80-х років ХХ століття у вищих навчальних закладах відбулося переосмислення поглядів щодо посади куратора та його ролі у студентському житті. Деякі вищі навчальні заклади освіти зовсім відмовилися від кураторів, вважаючи, що студенти в змозі самі піклуватися про себе, – інші – залишили кураторів лише на перших-третьох курсах, а на старших закріпили за курсом одного викладача-консультанта, до якого студенти могли звернутися за допомогою в разі необхідності, але, разом з тим, більшість вищих навчальних закладів повернулися до системи кураторства з першого до п'ятого курсів. Діяльність куратора академічної групи здійснюється на підставі Статуту вищого навчального закладу, Концепції виховної роботи з урахуванням особливостей і традицій навчального закладу. Зміст його діяльності визначається основними державними документами в галузі освіти, а також положеннями, розробленими структурними ланками вищого навчального закладу.

Згідно цього положення інститут кураторів у вищих навчальних закладах освіти є суб'єктом управління системою виховної роботи, який забезпечує успішну організацію позааудиторного виховного процесу на рівні академічної групи. Куратор є не тільки носієм знань, організатором дозвілля, а й ініціативною творчою особистістю, яка постійно працює над собою. Як організатор виховного процесу у вищому навчальному закладі він покликаний створювати і згуртовувати колектив студентів академічної групи, узгоджувати педагогічні зусилля всіх суб'єктів навчально-виховного процесу щодо формування у молоді соціально-морального досвіду,

професійної компетентності. Можна сказати, що куратор є радником, консультантом у виборі професійного шляху юнаків і дівчат, індивідуальним, груповим психологом, координатором із захисту прав молоді, тощо.

Серед основних функцій куратора можна виокремити: аналітичну, організаторську, комунікативну та соціальну. Аналітична функція передбачає планування та організацію виховної роботи у студентській групі на основі урахування куратором міжособистісних взаємин у колективі, мотивів навчальної діяльності студентів, рівня їх духовно-морального, соціально-комунікативного, інтелектуального розвитку, індивідуальних особливостей, соціально-побутових умов життя, стану здоров'я, тощо. Організаторська функція забезпечує надання необхідної допомоги органам студентського самоврядування. Функція соціалізації реалізується у гуманістично-орієнтованій взаємодії "педагог-студент" [2, с. 125].

Куратор допомагає юнакам і дівчатам в особистісному розвитку, засвоєнні та прийнятті суспільних, моральних норм, цінностей. Він бере на себе місію старшого колеги в оволодінні студентом позитивними соціальними ролями, використовуючи позааудиторну виховну роботу "як ситуації морального досвіду поведінки", оскільки, потрапляючи до вищого навчального закладу студент стає частиною цього великого соціуму, безпосереднім учасником усіх заходів, носієм корпоративної культури. Тому надзвичайно важливо створити навколо студента атмосферу постійної уваги, турботи, запобігати негативним впливам ззовні. З огляду на це, серед головних завдань куратора академічної групи є акумулювання позитивного впливу на особистість студента як безпосередньо, так і через оточення, в якому він перебуває. Необхідно постійно стимулювати механізми саморозвитку, пробуджувати потребу студента до активної громадської діяльності.

При організації виховного процесу слід виходити з того, що особистість наставника групи, стиль його спілкування зі студентами є одним із визначальних факторів створення сприятливого емоційного фону у студентському середовищі. Від здатності куратора налагоджувати у взаємодії зі студентами емоційно відверті, комфортні, емпатійні стосунки суттєвим чином залежить виховний потенціал його педагогічної діяльності.

К.Роджерс підкреслює, що розвиваючий потенціал педагогічної взаємодії, особистісний розвиток вихованців визначаються здатністю педагога формувати у спілкуванні з ними особливий тип міжособистісних взаємин "допомагаючи" [4, с. 243]. Для створення такого роду взаємин спілкування педагога повинно відповідати трьом вимогам: конгруентність переживань і поведінки, безумовне позитивне ставлення до студентів та емпатія. Конгруентність наставника академічної групи виявляється у щирому, відвертому, безпосередньому й усвідомленому прояві власних почуттів, особистісного ставлення до юнаків та дівчат. Антиподом конгруентному є відчужене, формальне спілкування, коли викладач приховує свої справжні почуття під професійно-рольовою, безособовою маскою. Безумовне прийняття виступає як позитивне, доброзичливе, зацікавлене ставлення куратора до студента, яке не залежить від реальної поведінки останнього. Воно виражається у проявах поваги, розуміння, підтримки та допомоги, що не ставляться у залежність від будь-яких попередніх умов. Емпатія реалізується у відчутті та розумінні педагогом внутрішнього стану, думок і почуттів студентів, шляхом співпереживання й часткової ідентифікації. В особистісних взаєминах емпатія виступає як здатність «входити» в емоційний світ партнера зі спілкування, відчувати, бачити, реагувати на почуття і переживання іншої людини, розділяти її емоційні стани.

За даними нашого дослідження усього 10,7% респондентам притаманний високий рівень розвитку емпатії, що виражається в емоційній чутливості до оточуючих, доброзичливості, товариськості, вмінні встановлювати контакти і знаходити спільну мову з іншими, безкорисливості. Юнаки і дівчата в оцінці вчинків більше довіряють своїм почуттям, інтуїції ніж аналітичним висновкам.

Середній рівень розвитку емпатії діагностується у 43,7% опитаних. Ця категорія студентів у взаєминах із друзями, одногрупниками, знайомими – перш за все керується їхніми реальними вчинками, менш цікавлячись мотивами їх поведінки та власними враженнями. Даній категорії опитуваних важко прогнозувати розвиток взаємин між людьми, тому іноді вчинки інших для них виявляються неочікуваними. Але, разом із тим, такі студенти володіють проникаючою здібністю до емпатії, що дозволяє їм створити атмосферу відвертості, щирості, довіри в особистісних взаєминах.

У 35,6% юнаків і дівчат виявлено низький рівень емпатії. Респонденти відчувають труднощі щодо встановлення позитивних особистісних взаємин, зокрема, їх взаємини з іншими формалізовані, вони не розуміють емоційні прояви у вчинках оточуючих, у них мало друзів, а ті, хто є, цінують їх більше за розум, ділові якості, ніж за чуйність. Студенти намагаються уникати особистісних контактів, вважають недоречним виявляти зацікавленість, співпереживання до партнерів зі взаємин. Слід, також, відмітити, що у 39,8% студентів спостерігається тенденція до зростання спрямованості на себе, тяжіння до егоцентризму, орієнтація на задоволення власних потреб, незважаючи на інтереси інших.

Оптимальною для виховного процесу у вищому навчальному закладі є установка куратора на створення особистісно-орієнтованих моральних ситуацій в особистісних взаєминах студентів. Розв'язання особистісно-орієнтованих ситуацій актуалізує такі якості студентів, як готовність діяти з урахуванням позиції іншого, брати на себе відповідальність у розв'язанні проблеми, переводити конфліктну ситуацію в діалог шляхом аналізу її причин і вироблення спільної позиції, вміння прислухатися до чужої думки, відчувати емоційний настрій співрозмовника [3, с. 85].

Пріоритетне місце у діяльності куратора займає педагогічна підтримка морального самовизначення студентів. В широкому значенні педагогічна підтримка розглядається як створення сприятливих умов для розвитку моральної свідомості студентів, розкриття, реалізації їх задатків, формування здатності до самостійних дій, морального самовизначення. Висококваліфікований педагог, на думку І.Беха, піклуючись про дитину, проявляє стосовно неї підтримку і розумну милосливість. Ці якості дійсно виявляються важливими для його професійної ролі [1, с. 142].

Педагогічна підтримка куратора має варіативний характер, що передбачає широкий діапазон вибору способів і стратегій поведінки: включення у творчий процес, дружня бесіда, порада, співчуття, ненав'язливі зміни ракурсу проблеми тощо. Основними принципами забезпечення педагогічної підтримки куратора студентів є: їхня згода на допомогу і підтримку; орієнтація на здатність студентів до самостійного вибору стратегій поведінки; співробітництво; доброзичливість. Педагогічна підтримка має цінність якщо вона тактовна, своєчасна, адресна, дозована й повсякденна, а головне, що вона працює на перспективу.

Серед ефективних методів виховання студентської молоді доцільно виокремити: "круглі столи", дискусійні гойдалки, "сократівські бесіди", творчі монологи, промови, вечори запитань і відповідей, суди. В основі їх проведення лежить принцип "відкритого мікрофона".

Зокрема, при проведенні "сократівської бесіди" куратор заздалегідь з'ясує інтереси студентів, проблеми, що найбільше їх турбують. Але теми бесід вони обирають самі. А далі, за сократівським методом, наставник ініціює студентів до висловлювання своїх думок. У такій бесіді важливим є створення атмосфери емпатійності, спонукання до занурення у світ думок та почуттів співрозмовника, коли "Я" переливається в "Ти" й навпаки. Розбіжність у поглядах не викликає словесної конфронтації, а швидше – намагання зрозуміти одне одного. Юнаки і дівчата пояснюють свою позицію, кожний виступаючий таким чином привертає на свій бік однодумців. Як правило, ніхто не залишається самотнім у своїх поглядах. Тема бесіди розвивається, поглиблюється, виникають несподівані її повороти "Для чого я живу?", "Що означає створити самого себе?", "Яким я бачу майбутній світ?", "Як завоювати друзів і мати вплив на людей?", "Товаришування, дружба, кохання" – ось неповний перелік проблем, які турбують юнаків і дівчат. "Сократівські бесіди" дозволяють студентам задумуватися над певною життєво важливою проблемою, подискутувати, знайти власне розв'язання цієї проблеми. Здобуті таким чином знання переживаються ними як особистісно-значущі, перетворюючись у їхні погляди і переконання.

З метою становлення активної життєвої позиції студентів, виховання у них соціально-комунікативних умінь і навичок доцільно проводити проблемні "круглі столи". Запровадження цієї форми роботи у виховний процес сприяє формуванню у кожного з них розумно обґрунтованих поглядів і позицій, які необов'язково збігаються з поглядами більшості. Основним принципом проведення "круглого столу" є: "Говори відверто! Слухай доброзичливо! Сперечайся тактовно!". На обговорення під час проведення проблемних "круглих столів" доцільно виносити актуальні для юнаків і дівчат питання, що розглядаються через призму загальнолюдських цінностей. Серед них: "Соціально-комунікативна культура – основа життєвого успіху особистості", "Взаєморозуміння. На чому воно ґрунтується?", "Особистість та шлях до неї", "Чи є межі самовдосконалення?", "Як стати товариською людиною?", "Етичні основи взаємин юнаків і дівчат", "Ти – Я – Ми: компроміс", "Ти та твої проблеми" тощо.

До кожної теми куратором складається орієнтована програма проведення "круглого столу". Вона включає питання, які логічно пов'язані й тим самим визначають рух колективної думки у спілкуванні. Запитання оголошуються за тиждень до проведення "круглого столу". Для їх попереднього вивчення студентам пропонується переглянути словники, книги, журнали тощо. Протягом тижня юнаки і дівчата проводять анкетування, обговорюють проблему з друзями, знайомими, виробляють власну стратегію поведінки щодо запропонованої тематики. Для стимулювання внутрішньої активності студенти поділяються на групи, у яких одна висуває судження, інша – виступає опонентом. Всі учасники беруть активну участь у дискусіях, висловлюють свою точку зору, захищають її, відстоюють. Та чи інша істина при цьому суб'єктивно переживається юнаками і дівчатами. Під час організації й проведення "круглих столів" необхідно налаштувати студентів на те, що їм насамперед потрібно обмінятися думками, прийти до спільного розв'язання поставлених завдань, розібратися в проблемі, вибрати найбільш конструктивні пропозиції, наблизитися до істини тощо. Проблемні "круглі столи" розвивають у студентів здатність презентувати, обґрунтовувати, захищати свою життєву позицію у творчій дискусії з оточуючими. При цьому куратор знайомить юнаків і дівчат із основними вимогами до проведення "круглого столу" [6, с. 225]:

- 1) говорити лише по суті, пам'ятаючи, що головне – це аргументи, факти, логіка і доказовість;
- 2) не стверджувати і не заперечувати того, у чому не розібралися до кінця;
- 3) не допускати образливих реплік, поважати погляди опонентів;
- 4) чітко формулювати думки, проявляти стриманість у суперечці;
- 5) доводячи або спростовуючи власну думку, говорити зрозуміло, просто, чітко і точно;
- 6) прагнути встановити істину, а не демонструвати своє красномовство;
- 7) проявляти скромність і самокритичність, уміння з гідністю визнавати недостатність своїх аргументів;
- 8) робити правильні висновки, пам'ятаючи, що найголовніше визнати істину.

Слід наголосити, що активна участь студентів у роботі “круглих столів” розвиває у них здатність відкидати тягар власного досвіду, відходити від власного “Я” і наблизитися до “Я” іншої людини, тобто зрозуміти її погляди, подивитися на світ її очима, сприяє самовираженню, самоствердженню юнаків і дівчат. Крім того, участь у засіданні “круглого столу” розвиває у студентів вміння взаємодіяти, спілкуватися, захищати свою точку зору, поважати думки опонентів.

З метою активізації інтересу студентів до проблем сьогодення куратор може застосовувати наступні форми дискусій: “круглий стіл” – дискусія, у якій на рівних відбувається обмін думками між студентами; “панельна” – спочатку юнаки і дівчата обговорюють проблему у мікрогрупах (засідання експертної групи), після чого позиції висловлюються у групі: “симпозіум” – після повідомлень респондентів відбувається обмін думками; “дебати” – створюються команда доповідачів та опонентів, що представляють протилежні позиції та різні варіанти розв’язання проблеми.

Необхідно зазначити, що взаємодія куратора і студентів набуває ефективності за умови: педагогічної підтримки юнаків і дівчат у моральному самовизначенні; залучення студентів до колективного обговорення моральних дилем на матеріалі художніх творів і реальних життєвих ситуацій; формування у студентській групі виховного середовища, що активізує засвоєння студентами моральних понять і цінностей.

Висновки... Таким чином, виховний процес у вищому навчальному закладі має ґрунтуватися на основі суб’єкт-суб’єктної взаємодії його учасників, завдяки чому відбувається перетворення суперпозиції куратора і субординованої позиції студента в особистісно-рівноправну позицію. Такий підхід дозволяє реалізувати прагнення юнаків і дівчат до духовно-морального саморозвитку й самовдосконалення.

Література

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І.Д. Бех // науково-метод. посібник. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Вітвіцька С.С. Основи педагогіки вищої школи: методичний посібник для студентів магістратури / С.С. Вітвіцька. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 316с.
3. Николина В.В. Духовные ценности и воспитание личности : психолого-педагогический аспект / В.В. Николина. – Н.Новгород : НГЦ, 2002. – 143 с.
4. Роджерс К. Взгляд на психотерапию / К. Роджерс // Становление человека. – М. : Прогресс, 1994. – 480 с.
5. Романова С. Роль куратора академічної групи у виховному процесі вищих технічних закладів освіти / С. Романова // Рідна школа. – 2005. – №6 (905). – С. 36-42.
6. Тимошук Н. С. Особистісно орієнтоване виховання старшокласників у процесі позакласної роботи / Тимошук Н. С. – Рівне : Волинські обереги, 2004. – 281 с.

Анотація

У статті розглядаються особливості підготовки куратора академічної групи до організаційно-виховної роботи зі студентами у вищих навчальних закладах, розкриваються механізми успішної взаємодії куратора і студента.

Аннотация

В статье рассматриваются особенности подготовки куратора академической группы к организационно-воспитательной работе со студентами в высших учебных заведениях, раскрываются механизмы успешного взаимодействия куратора и студента.

Summary

In the article the peculiarities of training of an academic group advisor for instructional work with students in high educational establishments are considered, the mechanisms of successful interaction of an academic advisor and a student are revealed.

Ключові слова: куратор, студент, організаційно-виховна робота, вищий навчальний заклад.

Ключевые слова: куратор, студент, организационно-воспитательная работа, высшее учебное заведение.

Key words: advisor, student, instructional work, high educational establishment.

Подано до редакції 15.03.2012.

УДК 378:373.31+372.874

©2012

Шмельова Т.В.

ЗМІСТОВА ХАРАКТЕРИСТИКА КОМПОНЕНТІВ ЕСТЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасна програма розвитку вітчизняної освіти передбачає розв’язання питань гуманізації та гуманітаризації навчального процесу, насамперед, шляхом підвищення рівня духовної культури особистості, розширення її світоглядних орієнтирів, формування естетичного сприймання світу. Включення цих питань у загальну педагогічну підготовку майбутнього вчителя початкових класів актуалізує важливу складову цієї підготовки – естетичну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми... Психолого-педагогічні засади підготовки вчителів початкових класів досліджують Н.Бібік, М.Лещенко, О.Савченко, В.Тименко, Л.Хомич; проблема здібностей і обдарованості сучасної молоді знаходиться в центрі уваги сучасних